

**ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL**

AJANTA

Volume - VIII Issue - I Marathi Part - I January - March - 2019

**Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal**

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

**IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com**

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

The information and views expressed and the research content published in this journal, the sole responsibility lies entirely with the author(s) and does not reflect the official opinion of the Editorial Board, Advisory Committee and the Editor in Chief of the Journal "AJANTA". Owner, printer & publisher Vinay S. Hatole has printed this journal at Ajanta Computer and Printers, Jaisingpura, University Gate, Aurangabad, also Published the same at Aurangabad.

Printed by

Ajanta Computer, Near University Gate, Jaisingpura, Aurangabad. (M.S.)

Published by :

Ajanta Prakashan, Near University Gate, Jaisingpura, Aurangabad. (M.S.)

Cell No. : 9579260877, 9822620877, Ph.No. : (0240) 2400877

E-mail : ajanta1977@gmail.com, www.ajantaprakashan.com

EDITORIAL BOARD

Professor Kaiser Haq

Dept. of English, University of Dhaka,
Dhaka 1000, Bangladesh.

Dr. Ashaf Fetoh Eata

College of Art's and Science
Salmau Bin Adbui Aziz University, KAS

Muhammad Mezbah-ul-Islam

Ph.D. (NEHU, India) Assot. Prof. Dept. of
Information Science and Library Management
University of Dhaka, Dhaka - 1000, Bangladesh.

Dr. S. Sampath

Prof. of Statistics University of Madras
Chennari 600005.

Dr. S. K. Omanwar

Professor and Head, Physics,
Sat Gadge Baba Amravati
University, Amravati.

Dr. Shekhar Gungurwar

Hindi Dept. Vasantrao Naik
Mahavidyalaya Vasarni, Nanded.

Dr. S. Karunanidhi

Professor & Head,
Dept. of Psychology,
University of Madras.

Dr. Walmik Sarwade

HOD Dept. of Commerce
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad.

Prof. P. T. Srinivasan

Professor and Head,
Dept. of Management Studies,
University of Madras, Chennai.

Roderick McCulloch

University of the Sunshine Coast,
Locked Bag 4, Maroochydore DC,
Queensland, 4558 Australia.

Dr. Nicholas Loannides

Senior Lecturer & Cisco Networking Academy Instructor,
Faculty of Computing, North Campus,
London Metropolitan University, 166-220 Holloway Road,
London, N7 8DB, UK.

Dr. Meenu Maheshwari

Assit. Prof. & Former Head Dept.
of Commerce & Management
University of Kota, Kota.

Dr. D. H. Malini Srinivasa Rao

M.B.A., Ph.D., FDP (IIMA)
Assit. Prof. Dept. of Management
Pondicherry University
Karaikal - 609605.

Dr. Rana Pratap Singh

Professor & Dean, School for Environmental
Sciences, Dr. Babasaheb Bhimrao Ambedkar
University Raebareily Road, Lucknow.

Memon Sohel Md Yusuf

Dept. of Commerce, Nirzwa College
of Technology, Nizwa Oman.

Prof. Joyanta Borbora

Head Dept. of Sociology,
University, Dibrugarh.

Dr. Manoj Dixit

Professor and Head,
Department of Public Administration Director,
Institute of Tourism Studies,
Lucknow University, Lucknow.

Dr. P. A. Koli

Professor & Head (Retd.),
Department of Economics,
Shivaji University, Kolhapur.

EDITORIAL BOARD

Dr. P. Vitthal

School of Language and Literature
Marathi Dept. Swami Ramanand
Teerth Marathwada University, Nanded.

Dr. Jagdish R. Baheti

H.O.D. S. N. J. B. College of Pharmacy,
Meminagar, A/P. Tal Chandwad, Dist. Nashik.

Dr. Sadique Razaque

Univ. Department of Psychology,
Vinoba Bhave University,
Hazaribagh, Jharkhand.

Prof. Ram Nandan Singh

Dept. of Buddhist Studies University of Jammu.

Dr. A. D. Kumbhar

Principal,
Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya,
Murgud, Tal-kagal, Dist-Kolhapur.

Dr. T. M. Patil

Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya,
Murgud, Tal-kagal, Dist-Kolhapur.

Dr. A. D. Joshi

Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya,
Murgud, Tal-kagal, Dist-Kolhapur.

Dr. U. R. Shinde

Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya,
Murgud, Tal-kagal, Dist-Kolhapur.

Dr. S. M. Hodage

Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya,
Murgud, Tal-kagal, Dist-Kolhapur.

PUBLISHED BY

Ajanta Prakashan

Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	मानव आणि पर्यावरण संबंध प्रा. सरिता आणणसो मोरे	१-५
२	बहुसंस्कृतीवाद व दिव्यांग विद्यार्थी यांना मराठी अध्ययनात येणारी आव्हाने यांचा अभ्यास करणे प्रा. अंजितकुमार भिमराव पाटील	६-११
३	आदिवासी कवितेतील संस्कृती प्रा. डॉ. माधव मारुती भोसले	१२-१६
४	सेंद्रिय खतांचे भारतातील शाश्वत शेती विकासावरील परिणाम : एक अभ्यास प्रा. डॉ. ओ. झी. मगदूम	१७-२२
५	जागतिकीकरणाचे ग्रामीण जीवनावरील परिणाम प्रा. अरविंद मारती चौगले	२३-२४
६	भारतीय औद्योगिकरणाचा विकास प्रा. सौ. अनंदा धनाजी मोरुस्कर	२५-२९
७	बहुसंस्कृती, भाषा, बोली आणि जागतिकीकरण प्रा. डॉ. शिवाजीराव पाटील	३०-३३
८	बहुसंस्कृतिक वादाचा कवितेवरील प्रभाव प्रा. विमल अंकुश कोळी	३४-३८
९	बहुसंस्कृतिकवाद आणि मराठी लोकावादी साहित्य डॉ. सुखदेव नारायण एकल	३९-४३
१०	भारतातील परकिय प्रत्यक्ष गुंतवणूक प्रा. विश्वास दत्तात्रेय मंडले	४४-४८
११	बहुसंस्कृतिकवाद आणि महिला सबलीकरण प्रा. रेखा काशिनाथ पसाले	४९-५२
१२	बहुसंस्कृतीवादाचा आधुनिक नाट्यवाङ्मयातील स्त्री रूपांवर झालेला परिणाम प्रा. राजश्री मनोहर बिसुरे	५३-५६
१३	बहुसंस्कृती वादाचा राज्यशास्त्रावरील प्रभाव एक अभ्यास प्रा. दिगंबर विठ्ठल गोरे	५७-६०

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१४	बहुसंस्कृतिकतेतील दुर्बल समुहाच्या आर्थिक उत्तरीचे एक साधन : सहकार श्री प्रविण प्रकाश डांगे	६१-६२
१५	धनगर समाजातील बहुसंस्कृती वादाचे चिन्हण डॉ. तानाजी ज्ञानदेव पाटील	६३-६५
१६	सहकार चळवळीतील यशवंतराव चव्हाण यांचे योगदान व त्याचा परिणाम प्रा. डॉ. दत्तात्रेय सौदागर सावंत	६६-६८
१७	मराठी काढंबरीतील बहुसंस्कृतीवाद प्रा. डॉ. शिवाजी महादेव होडगे	६९-७२
१८	आंतरराष्ट्रीय राजकारण आणि तिसऱ्या महायुद्धाच्या छायेतील जग प्राचार्य डॉ. एन. आर. घवळी	७३-७७
१९	प्राचार्य डॉ. एन. आर. घवळी प्रा. डॉ. नेताजी विश्वास पोवार	७८-८४
२०	जागतिकीकरण व बहु संस्कृतीवाद प्रा. (डॉ.) रविंद्र पाढुरंग भणगे	८५-८९
२१	बहुसंस्कृतीवाद आणि क्हॉलीबॉल डॉ. शिवाजी बापू पोवार	९०-९२
२२	शिक्षणातील खासगीकरण व डिजिटलायझेशन प्रा. डॉ. अशोक शिंदे	९३-९७
२३	भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या डॉ. गुरुनाथ इश्वार सामंत	९८-१०८
२४	मराठीतून कोकणीतील अनुवादित नाटकातील सांस्कृतिकता Prof. Dr. Pradip Eknath Kamble	१०९-११७
२५	बहुसंस्कृतिवादाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव प्रा. सुरेश आत्माराम दिवाण	११८-१२२
२६	बहुलसंस्कृतीवाद आणि साष्ट्रवाद डॉ. जयश्री गणपती कांबळे	१२३-१२५

२२. शिक्षणातील खासगीकरण व डिजिटलायझेशन

प्रा. डॉ. अशोक शिंदे

यशवंतराव चक्काण महाविद्यालय, इस्लामपूर, जि. सांगली.

गोषवारा

सध्या शाहरांपासून ते ग्रामीण परिसरापर्यंत पहिल्या इयत्तोपासून ते पदव्युत्तर वर्गापर्यंत खासगी शिक्षणी वर्गाकडेर छजारो विद्यार्थ्यांचा कल वाढत आहे. परंतु शाळा-महाविद्यालयांग्रुणूनच तितकेच गुणवत्तेचे-दर्जेदार शिक्षण पुरेपूर पगार धोणाऱ्या अध्यापकांकडून का होत नाही. खासगी क्लासेसचा आधार विद्यार्थ्यांना का घ्यावा लागतो, असा सवाल जाणकार पालक वर्गामधून तसेच सभाजातूनही उपस्थित होत आहे. सध्या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये आणि सवाल जाणकार पालक वर्गामधून तसेच सभाजातूनही उपस्थित होत आहे. सध्या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये आणि डिजिटलच्या दुनियेमध्ये शिक्षणातही डिजिटल या अत्याधुनिक सुविधेचा वापर झाला तर अधिक प्रमाणात शिक्षणातील गुणवत्ता वाढीला वाव मिळू शकतो. अर्थात अशा यंत्रणांबरोबरच शिक्षण व्यवस्थेत काग करणाऱ्या संस्था चालक, शिक्षक, सेवक वर्ग याच्या मानसिकतादेखील शिक्षणाचा दर्जा सुधारण्यासाठी उपयुक्त ठरू शकतात. ग्रामीण भागातील जुन्या म्हणीप्रमाणे हाडाचा शिक्षक प्रत्येक ठिकाणी उपलब्ध झाल्यास आणि जोडीला माहिती तंत्रज्ञानाच्या आधार असल्यास उच्च शिक्षणात गुणवत्ता वाढीला वाव आहे. अलिकडे सगळीकडेर विद्यार्थ्यांसाठी खासगी क्लासेसवर पालकांचा अमाप खर्च होत असल्याने शाळा-महाविद्यालयातील शिक्षणाचा दर्जा सुधारल्यास खासगी क्लासपेक्षा विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता वाढू शकते आणि पालकांच्या-विद्यार्थ्यांच्या वेळ व पैशात बचत होणे सहज शक्य वाटते.

प्रस्तावना

प्राथमिक शिक्षणापासून उच्च शिक्षणापर्यंत ठिकठिकाणी शिक्षणाच्या दर्जाबद्दल उलटसुलट वर्चा होत असते. केंद्र व राज्य सरकारची त्या अनुषंगाने वेगवेगळी धोरणे सतत बदलत असतात. काही धोरणांचा परिणाम ग्रुणून सकारात्मक बदलदेखील दिसून येतात. तर काहीवेळा नियम कागदावर राहून प्रत्यक्ष विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्तावाढीचा प्रश्न अनुत्तरित राहतो. त्यासाठी शिक्षणाला, ज्ञानाला दुसरा पर्याय नाही. हे गृहीत धरून त्यासाठी विद्यार्थ्यांमध्येदेखील कष्ट व प्रयत्नातले सातत्य यासाठी खूप बदल होणे गरजेचे आहे. त्यासाठी शिक्षण व्यवस्थेत शिक्षकांवी भुमिका खूप महत्वाची ठरणार आहे. त्याचबरोबर डिजिटलच्या या दुनियेमध्ये नव्या यंत्रणा व सुविधांचा वापर विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता वाढीसाठी होणे आवश्यक आहे. खासगी क्लासेसवर पालकांचा अमाप खर्च होत आहे. शाळा-महाविद्यालयातील गुणवत्ता सुधारल्यास खासगी क्लासपेक्षा विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता वाढताना वेळ व पैशातही बचत होणार आहे.

अभ्यास विषय

अगदी पहिल्या इयत्तोपासूनच काय पण अंगणवाडीपासून विद्यार्थ्यांना खासगी शिक्षणी वर्गाची सवय होवू लागली आहे. नव्या यिढीमध्ये तर क्लासेसचे फॅल-फॅशन आली आहे. विद्यार्थीं शिक्षणीला जात नाही म्हणजे त्याचे किंवा त्याच्या पालकाचे गणित कुठेतरी चुकते आहे. असा समज निर्माण होत आहे. बहुतांश वर्गामधील बहुतांश विद्यार्थी क्लासेसलाच जात आहेत, की ज्या शिक्षणी वर्गाच्या फी 1500-2000 रुपयांपासून ते 5-10 नव्ये तर उच्च

माध्यमिक व पदवी रत्नरपर्यंत 50–60 हजार रुपयापर्यंत पोहोचल्या आहेत. ज्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे उत्पन्न जास्त आहे त्यांचे ठीक आहे, पण मध्यम-अल्प उत्पन्न असणा—या व प्रामुख्याने गोरगरिब पालकांच्या मुलांना शिकवण्यांचा हा चढा भाव मुळीच पेलत नाही.

राज्यातल्या पुण्या—मुंबईपासून ते ग्रामीण भागातही खासगी शिकवणी वर्गाला जाणा—या विद्यार्थ्यांची संख्या सुमारे लाखोंच्या घरात आहे. एका बाजूला ही स्थिती असली तरी वास्तवात हा मोठा विद्यार्थ्यांचा वर्ग ज्या शाळा—महाविद्यालयात शिक्षण घेत आहेत. तिथला प्रिक्षक वर्ग खासगी शिकवणीपेक्ष दर्जेदार शिक्षणाची हमी का घेत नाही...त्यानीच जर आम्हाला गुणवत्तेची—उत्तम निकालाची खात्री दिली तर आम्हाला क्लासेसाठी पुन्हा जादा वेळ व पैसा घालायची हौस आली आहे का? ६ व्या वेतन आयोगानंतर मिळणा—या वाढीव वेतनाने तरी अध्यापनामध्ये नवनव्या पद्धती आणून शिक्षक यर्गकडून त्या—त्या शाळा—महाविद्यालयातूनच गुणवत्तेच्या शिक्षणाची हमी का दिली जात नाही. असे अनेक प्रश्न जाणकार पालक वर्ग शिक्षकांना—संस्थांना विचारू लागला आहे. आता तर ७ वा वेतन आयोग येत आहे, आला आहे. मग शाळा—महाविद्यालये विद्यार्थ्यांच्या संख्येअभावी एका बाजूला ओस पडायला लागली आणि दुसऱ्या बाजूला खासगी क्लासेसकडे गर्दी दिसायला लागली तर वेतन आयोगातून आपण काय साध्य करत आहेत, असा प्रश्न उपरिथित होतो.

एक तर सकाळी उठल्यापासून म्हणजे पहाटे ५–६ पासून १ ली—२ रीपासूनच्या वर्गासाठी सुरु झालेले क्लासचे पेव रात्री ७–८ च्या पुढेरी सुरु असते. मुलांचे बागडणे....खेळणे हरवत चालले आहे. नुसता क्लास अनु शाळा यामध्ये हरवलेल्या विद्यार्थ्यांचा खेळ, आरोग्य, व्यायाम, विरंगुळा दूरच, पण झालेल्या अभ्यासावरची थिकींग प्रोसेस गायब झाली आहे. नुसत्या दिवसभर ऐकण्याने विचार करायला, आत्मचिंतन करायला, जाणिवा जागृत खायला, कोणाशी चर्चा करायला, कोणाशी तरी आपले म्हणणे शेअर करायला बालसावंगडयांना वेळच राहिला नाही. दिवसभर दमून भागून आलेला पाल्य केंद्रा झोपी गेला हेही पालकांना कढत नाही. कसली ही धावती शिक्षण पद्धती, असा गंभीर प्रश्न पालक विचारत आहेत.

अर्थात राज्यातील व जिल्ह्यातील काही शिक्षण संस्था—शाळा—महाविद्यालयांमधून खासगी क्लासच्या तुलनेत महात्मा गांधी विद्यालयाचा इ. १० वीतील विद्यार्थी यि. अजिंक्य जालिंदर पवार हा ९९.०९ टक्के गुण मिळवून राज्यात प्रथम आला होता. याच शाळेचे १८ विद्यार्थी ९० टक्केच्या पुढचे आहेत. इथे क्लासचे फॅड नाही. याच शाळेप्रमाणे जिल्ह्यात काही दर्जेदार शाळा—शिक्षक वर्ग आहे. परंतु शाळांबरोबरच काही ठिकाणी उगीचव क्लासेसचा विद्यार्थी—पालकांकडून बाज केला जातो. याचलट ठिकाणी जर विद्यार्थी व पालकांकडून त्या—त्या शाळा—महाविद्यालयांमधूनच दर्जेदार शिक्षणाचा कटाक्षाने आग्रह धरला गेला. तर काही प्रमाणात बदलाला याव आहे.

डिजिटलचा शिक्षणात वापर

देशाच्या स्वातंत्र्यानंतरच्या गेल्या सात दशकांमध्ये आपल्या देशाची तुलना जगातील अन्य प्रगत देशांशी केली तर एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवते. ती म्हणजे या देशाच्या प्रगतीचा वढता आलेख हा त्याच्या शैक्षणिक कांतीमध्ये होता. नवनवीन तंत्रज्ञानाने समृद्ध होत असताना या देशानी शैक्षणिक क्षेत्रास केंद्रस्थानी ठेवून वाटचाल केली व करीत आहेत. डिजिटल शिक्षणाद्वारे या देशांनी जगाला हेवा वाटेल अशी प्रगती केली आहे.

21 वे शतक हे माहिती आणि तंत्रज्ञानाचे शतक याच शतकात आपल्या देशातही डिजिटल शिक्षणाचे कारे वाहू लागले व ज्ञान ज्ञानार्थीपर्यंत पोहोचविण्यासाठी वेगवेगळी साधने उपलब्ध होत येली. डिजिटायझेशन ही आपल्या देशाच्या शिक्षण क्षेत्रातील मोठी कांतीच म्हणावी लागेल. भारतासारख्या खंडप्राय देशाला प्रगतीपथाकडे नेणारे हे वरदानच होय. प्राथमिक रस्तापासून ते उच्चरतरीय शिक्षणापर्यंत या कांतीमुळे झालेले बदल पाहता आश्चर्य वाटल्याशिवाय राहत नाही.

शैक्षणिक क्षेत्रातील डिजीटायझेशनने आमुलाप्र बदल होत आहेत. विद्यार्थी व शिक्षक या सर्वांनीच या माध्यगातून घेतलेले शिक्षण ही आनंद मिळवून देणारी प्रक्रिया आहे. प्राथमिक रस्तावर दफ्तराचे ओळजे कमी होण्यासाठी, पेपरलेस कामकाजासाठी, नाविन्यपूर्ण अवघड शिक्षण सोष्या भाषेत रामजण्यासाठी ही प्रणाली फायदेशीर आहे. यामुळे पूर्व प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक रस्तावरील गळतीचे प्रमाण कमी झाल्याचे दिसून येते व विद्यार्थ्यांमध्येही शाळेचा ओढा गिर्माण होत आहे. डिजिटायझेशनमुळे प्रत्येकाच्या सृजनशीलतेलाही वाव मिळतो आहे. वेगवेगळ्या सॉफ्टवेअरमुळे नवनवीन संकल्पना सुचविल्या जातात.

अध्ययन व अध्यापन या दोन्ही गोष्टी सुलभ होवून झान मिळविणे, संग्रहित करणे, जतन करणे, उपयोगात आणणे, दुसा-यांना सांगणे हे अगदी सहज आणि कमी वेळात एका विलक्षण शक्य झाले आहे. एका बाजूला भरमसाठ फी गोळा करून त्यातून अशी डिजिटल यंत्रणेतील विविध साधने खासगी क्लासेसमधून उपलब्ध करून दिली जातात. त्यालाही विद्यार्थी वर्ग भागतो. म्हणून अनुदानित व विनाअनुदानित शाळा-महाविद्यालयातून अशा डिजिटल शिक्षण व्यवस्थेचा वापर अधिक प्रमाणात व्हायला हवा. त्यासाठी प्रसंगी काही प्रमाणात शिक्षणाची फीदेखील वाढली तरी चालेल परंतु उपलब्ध शिक्षण व्यवस्थेत खासगी क्लासेसपेक्षा सुधारणा होण्याची अपेक्षा पालक वर्ग व्यक्त करत आहे.

जगातल्या प्रत्येक क्षेत्रात डिजीटायझेशनच्या कांतीने प्रवेश करून जग खूप जवळ आले आहे. या बदलाला देश आता सहजगत्या सामोरा जात आहे. काही अंशी पेपरलेसचा जमाना सुरु होवून वेळेची आणि पैशाचीही यंत्र योग्य होत आहे व आपल्या देशाच्या प्रगतीच्या कक्षा रुदावत आहेत.

पुस्तकी झानापासून वंचित असणा-या व्यक्तीलादेखील डिजिटल शिक्षणाद्वारे प्रशिक्षित होण्याची संधी मिळत आहे. हा आश्चर्यकारक बदल आहे. उदाहरणाच द्यायचे झाले तर अशिक्षित व्यक्तीदेखील आज मोबाईलवर अनेक व्यवहार सहजगत्या करताना दिसून येतो.

उच्च शिक्षणात शैक्षणिक संरथांचे सामंजस्य करार, झानाचे आदान-प्रदान, ऑनलाईन लेक्चर, संशोधन, तंत्रज्ञानातील बदल, एक ना अनेक हजारो बदल आपणांस या प्रणालीद्वारे घरबसल्या समजू शकतात. हवी असणारी पुरतके, चित्रे, नकाशे, असे कितीतरी झान आज डिजिटल शिक्षणाद्वारे मिळत आहे. भारत सरकारने आपल्या देशाने 2015 पासून डिजिटल इंडियाचे धोरण स्विकारले आहे. राध्या देशाच्या सर्वच क्षेत्रांचे डिजिटायझेशन होत आहे व त्याच्यवरोबर झानाधिष्ठीत परिपूर्ण रामाज निर्माण होत आहे. शैक्षणिक क्षेत्रातील डिजिटल शिक्षणाचे हे नवीन तंत्रज्ञान विद्यार्थी आणि शिक्षकांसाठी तणावमुक्त वातावरण निर्भितीस कारणीभूत ठरत आहे. या तंत्रज्ञानाच्या आधारे अनेक शाळा अद्यावत होत आहेत. शिक्षण क्षेत्रात एक वेगळे वातावरण तयार होवून आता पारंपरिक शिक्षण खूपच मागे पडले आहे.

अगदी प्राथमिक आणि पूर्व प्राथमिक विभागांपासून डिजिटल शिक्षणाचे बाळकळू विद्यार्थ्यांना मिळत आहे आणि याच गोष्टीमुळे शैक्षणिक कांतीचा पाया घातला जात आहे. डिजीटलायझेशन माध्यमतून घडणारे हेच विद्यार्थी येणाऱ्या काळात देशाला जगाच्या व्यासपीठावर सशक्तपणे सादर करू शकतात यात शंका नाही.

देशातील जवळजवळ सर्वच विद्यापीठे आज ॲनलाईन झाली आहेत. आणि या माध्यमातून विद्यार्थी आणि शिक्षण संकुलांचे अंतर बन्याच अंशी कपी झाले आहे. शारान रसायनरूपसुद्धा सर्वच बाबतीत ॲनलाईनची सक्ती होताना दिसून येत आहे आणि ही काळाची गरजसुद्धा आहे. डिजिटल शिक्षणामुळे इंटरनेट, भोवाईल फोन, भोवाईल ॲप्स, टॅब्लेट, लॅपटॉप आणि इतर आधुनिक डिल्हाईससचे महत्या वाढत असून देश अधिक आणि अधिक डिजिटल होत आहे. भारताच्या गहनगरांमध्ये आणि तर शहरांमधून शिक्षण प्रणालीचे मोरव्या शिक्षण प्रणालीचे मोरव्या प्रमाणावर आधुनिकीकरण झाले आहे. मात्र या तुलनेत ग्रामीण भागाचे मुल्यांकन करावयाचे झाल्यास आजही अनेक गोष्टी इथर्पर्यंत पोहोचणे आवश्यक आहे.

आज देशामध्ये अनेक आंतरराष्ट्रीय शाळा येत आहेत आणि या माध्यमातून देशातील विद्यार्थी व शिक्षक दुसऱ्या देशांशी जोडले जात आहेत. परिणामी विद्यार्थीची आणि तंत्रज्ञानाची देवाण-धेवाण सुलभ झाली आहे.

शिक्षणात खासगीकरण येताना, टिकठिकाणी दर्जेदार शिक्षणाची जाहिरात करून खासगी क्लासेसचे पेव फुट असताना या डिजिटल शिक्षणाचा अधिक वापर प्राथमिक शाळांपासून पदव्युत्तर शिक्षणपर्यंत होणे गरजेचे आहे. कारण डिजिटल शिक्षणाचे व्यापक व दूरगामी रसायनपाचे फायदे मिळत आहेत. डिजिटल शिक्षणामुळे वर्ग शिक्षण अधिक मजेदार आणि पररपरांवादी बनले आहे. मुले फक्त ऐकतय नाहीत. तर अनेक गोष्टी स्फीनकरसुद्धा पाहून अधिक प्रभावशाली शिक्षण घेत आहेत. पेन आणि पेन्सिलऐकजी टेब्ज, लॅपटॉप आणि नोटपॅड वापरून मुले अधिक गतिमान बनत आहेत. कोणत्याही शैक्षणिक सत्रात विद्यार्थ्यांस एखादी गोष्ट समजली नाही तरी डिजिटल शिक्षणामुळे त्याला ॲनलाईन सत्र रेळॉर्डवरून परत अभ्यासता येते.

सध्या डिजिटलायझेशनमुळे रार्च गोष्टी ॲनलाईन झालेल्या आहेत. प्रवेशापासून ते परीक्षेपर्यंत आणि परीक्षेच्या निकालापर्यंत सर्वच गोष्टी ॲनलाईन आहेत. ॲनलाईन परीक्षांमुळे संबंधित परीक्षांच्या आधी अवधी काही मिनिटे आपणांस वरिष्ठ विभागांकडून उदा. विद्यापीठ परीक्षा विभाग ॲनलाईन प्रश्नपत्रिका सुरक्षेच्या सर्व निकषांचे पालन करून उपलब्ध होतात. त्यामुळे पूर्वी प्रश्नपत्रिका फुटण्याचे जे काही गैरप्रकार घडत त्याला कायमरवरुणी पालन करून उपलब्ध होतात. त्यामुळे वेळेवरच उपलब्ध होत असल्याने त्यासाठीचा पूर्वीचा वाहतूक खर्च, वेळ आला बसला आहे. प्रश्नपत्रिका ॲनलाईन व वेळेवरच उपलब्ध होत असल्याने त्यासाठीचा पूर्वीचा वाहतूक खर्च, वेळ व श्रम यात खूपच बचत झाली अन् या प्रक्रियेवरील विश्वासाहीताही बळकट झाली. विद्यापीठ स्तरावर गतवर्षी मुंबई विद्यापीठाने ॲनलाईन पेपर चेकींगचा डिजिटल क्षेत्रातील नवा उपकमही यशस्वी करून दाखवला.

शासनाच्या विविध योजनांमधून विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणास हातभार लावण्यासाठी अनेक शिष्यवृत्त्या खात्यामध्ये शिष्यवृत्तीच्या रवकमा जमा होणे त्यामुळे सुलभ झाले आहे.

निष्कर्ष

1. जर विद्यार्थी व पालकांकडून त्या-त्या शाळा-महाविद्यालयांमधूनच दर्जेदार शिक्षणाचा कटाक्षाने आग्रह धरला गेला, तर काही प्रमाणात त्या टिकाणच्या गुणवत्ता वाढीला वाव आहे.

2. फक्त क्लास अनु शाळा यांमध्ये हरवलेल्या विद्यार्थ्यांचा खेळ, आरोग्य, व्यायाम, विरंगुळा दूरच, पण झालेल्या अभ्यासावरची थिंकीय प्रोसेस यायब झाली आहे.
3. शाळा-कॉलेजमधील नुसत्या ऐकण्याने विचार करायला, आत्मचिंतन करायला, जोणिवा जागृत क्लायला, कोणाशी चर्चा करायला, कोणाशी तरी आपले म्हणणे शोअर करायला बालसवंगड्यांना वेळच राहिला नाही.
4. डिजिटल शिक्षणामुळे भविष्यात प्रत्येक शिक्षणार्थी अधिक कार्यक्षम आणि जलद होणार आहे. डिजिटलायझेशनमुळे कागदाचे काम कमी होवून माणसाची वेळ आणि शक्ती वाढली जाईल. सरकारी आणि खाजगी क्षेत्रासाठी ही बाब महत्वपूर्ण आहे.
5. डिजिटल शिक्षण व्यवस्थेने देशातील सर्व शहरे आणि गांवे इंटरनेट-डिजिटल सुविधांच्या माध्यमातून जोडली गैल्याने याचा फायदा समाजातील प्रत्येक घटकास निश्चयतपणे होईल यात शंका नाही.